

Jan Charytański

"Mut zur Entscheidung", wyd. Magrit Erni, Zürich-Einsiedeln-Köln 1969 :
[recenzja]

Collectanea Theologica 41/4, 222-223

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

o socjalizacji i przekazywaniu kultury. Jest więc jedną z wielu dróg i musi być konfrontowane ze wszystkimi innymi metodami i techniki nauczania. W nauczaniu programowanym chodzi przede wszystkim o indywidualizację nauczania, najpełniejsze uwzględnienie uwarunkowań indywidualnych. Dalej nacisk jest położony na wprowadzenie środków technicznych, które nigdy nie zastąpią żywego nauczyciela, niemniej mogą zastąpić wiele jego funkcji. Wreszcie nauczanie programowane umożliwia nieomal dokładne powtarzanie wyników uczenia się. Charakterystycznym jest właśnie ścisły związek między procesem nauczania a uczenia się. Między zaś środkami technicznymi a indywidualizacją istnieje sprzężenie zwrotne.

Lektura tej pozycji nie jest łatwa. Wymaga przede wszystkim już pewnego zorientowania w problematyce omawianej, gdyż nie jest wprowadzeniem, ale głębszym omówieniem różnych prób i ich niewystarczalności. Wydaje się lekturą wskazaną przede wszystkim dla wykładowców pedagogiki i dydaktyki.

Ks. Jan Charytański SJ, Warszawa

Mut zur Entscheidung, wydała Margrit Erni, Zürich—Einsiedeln—Köln 1969, Benziger Verlag, s. 133.

Wola, osobista i w pełni osobowa decyzja jednostki w różnych dziedzinach jej życia staje się momentem charakterystycznym dla obecnego układu społecznego, jak również centralnym problemem pedagogicznym. Oświetleniu go z różnych punktów widzenia poświęcona jest niniejsza pozycja. Opracowali ją wykładowcy psychologii, pedagogiki, antropologii filozoficznej, dydaktyki, jak również kierownicy instytucji wychowawczych Szwajcarii. Pracę można podzielić na dwa wielkie działy.

Pierwszy z nich stanowią artykuły bardziej teoretyczne omawiające zagadnienie wolnej woli, decyzji, sumienia. Autorzy są szczególnie uwrażliwieni na zmiany zachodzące we współczesnym świecie, związane przede wszystkim z demokratyzacją życia społecznego. U podstaw dostrzegają wolność, ale jednocześnie ukazują, w jak wielkiej mierze decyzje ludzkie są uwarunkowane socjologicznie, a ponadto przez podświadomość człowieka. Sumienie, decyzję człowieka wiążą ze światem wartości. Wychowanie do prawdziwej wolnej decyzji widzą w kształtowaniu właściwej hierarchii wartości, ale również w budzeniu radości decyzji i rzeczywistej wolności wychowanka.

W drugiej grupie tematów autorzy omawiają różne pola wychowania do osobowej decyzji. Najwięcej miejsca poświęcają zagadnieniu rodziny. Demokratyzacja rodziny wskazuje na większą konieczność osobistej decyzji wszystkich jej członków, ale zarazem większą niepewność dokonywanego wyboru. Decyzja paternalistyczna dawnej rodziny ustępuje miejsca decyzji wspólnotowej dotyczącej samego założenia rodziny, jej stylu życia, religii itp. Odnosny artykuł dużo miejsca poświęca wolności i decyzji dzieci, zakresowi tej wolności i wychowaniu do niej.

Również w procesie nauczania, dokonującym się w szkole i to najczęściej w formie autorytatywnego przekazu, autorzy ukazują możliwość wychowania do decyzji, oczywiście przy większej demokratyzacji życia szkoły. Szczegółowo analizują poszczególne elementy procesu uczenia się podkreślają w nich moment wyboru, decyzji. Całość ujmują syntetycznie jako „decyzja za prawdą”. Dostępnie krytycznie ocenia odpowiedni artykuł wychowanie w internatach, podsuwające zbyt wąski zakres stosunków międzyludzkich i zbyt małe pole dla wolnej decyzji. Do tej grupy tematycznej można wreszcie zaliczyć artykuł omawiający decyzję we wspólnotach koleżeńskich, np. zawodowych. Pracę kończą rozważania nad osobowością nauczyciela wychowawcy. Podstawowe znaczenie posiada pierwsza decyzja podjęcia się tego zawodu i jej motywacja świadoma, a jeszcze bardziej nieświadome racje, kształtujące następnie styl jego pracy i wpływ na wychowanków.

Wszystkie artykuły napisane są rzeczowo, w oparciu o bibliografię naukową, jak również o doświadczenie lub specjalnie przeprowadzane badania. Oświetlają główny problem wszechstronnie. Jednocześnie są przekonujące i jasne. Warto ponadto podkreślić poważne a zarazem dyskretne wprowadzenie nawiązań chrześcijańskich. Pozycja zatem jest jak najbardziej godna polecenia zarówno teoretykom, jak i praktykom wychowania.

Ks. Jan Charytański SJ, Warszawa

Kindererziehung in der Mischehe, wyd. W. Moliński, Recklinghausen 1969, Georg Bitter Verlag, s. 128.

Problem małżeństw różnowyznaniowych niesie ze sobą cały kompleks zagadnień spornych w dialogu ekumenicznym. Jednym z nich jest kwestia religijnego wychowania dzieci w tych małżeństwach. Tej problematyce była poświęcona sesja naukowa Katolickiej Akademii Berlińskiej w dniach 19 i 20 października 1969 r. Waldemar Moliński SJ zebrał w tej książce cztery najważniejsze referaty wygłoszone na sesji i napisał wprowadzenie.

Wychowanie dzieci w małżeństwach mieszanych traktuje on przede wszystkim jako problem duszpasterski naszych czasów. Obecnie bowiem członkowie różnych wyznań nie tylko żyją razem, lecz utrzymują liczniejsze kontakty ponadwyznaniowe niż dawniej. Stąd zdaniem Molińskiego konieczna jest rewizja aktualnych norm zmuszających ludzi do wyrzeczenia się małżeństwa mieszane. Zresztą małżeństwa mieszane i tak są zawierane, a obecne przepisy prawne okazują się bezskuteczne. Zaostrzają one tylko dyskryminację wyznaniową tych małżeństw i rodzin z nich wynikających, choć w łonie rodziny mogłyby się powoli niwelować uprzedzenia międzywyznaniowe. Tymczasem obecne normy prowadzą faktycznie do wrogości wyznaniowej i religijnej u dzieci wyrastających z małżeństw mieszanych. Według Molińskiego zarówno protestanci, jak i katolicy zgadzają się, że w wychowaniu religijnym chodzi nie tylko o samo wyznanie prawdy, ile raczej o autentyczne życie chrześcijańskie. Toteż jego zdaniem należałoby ułatwić zawieranie małżeństw mieszanych.

W tym celu trzeba ustalić warunki wymagane do tego, aby małżonek mógł się zdecydować na określoną formę wychowania religijnego mimo sprzecznych przekonań na temat zbawczego znaczenia własnego wyznania i wyznania współmałżonka, które przecież zgadza się z jego sumieniem. Następnie należałoby określić nowy kościelny porządek prawny zgodny z wymaganiami moralności, która wyraża się w sumieniu osobistym. Chodzi o to, aby nowe normy prawne były w pełni sprawiedliwe i odpowiadały potrzebom obu małżonków i Kościołów, oraz zgadzały się z religijnymi potrzebami dzieci. Jednakże rozwiązania tych problemów nie można według Molińskiego oczekiwać od samych norm prawnych. Należy raczej położyć większy nacisk na odpowiednią opiekę duszpasterską nad małżeństwami mieszanymi i pomagać im w chrześcijańskim wychowaniu dzieci.

Moliński jest zasadniczo za wychowaniem wyznaniowym, byleby nie było ono jednostronne i nie przesądzało z góry samodzielnego dochodzenia dziecka do osobistego wyboru wyznania. Zrzeczenie się bowiem wyraźnego wychowania wyznaniowego mogłoby doprowadzić do odebrania dziecku możliwości rozwinięcia się pod względem religijnym.

Jan Günter Gerhartz SJ omawia zagadnienie zobowiązania się małżonków do religijnego wychowania dzieci. Na czoło wysuwa się u niego problem sumienia strony katolickiej. Albowiem według wiary katolickiej przynależność do Kościoła widzialnego konieczna jest do zbawienia, do czego nie przywiązują takiej wagi protestanci. Chociaż jego zdaniem problem ten może być